

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ НОВИН В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У статті розглядаються домінуючі концепції визначення феномену "дискурс" та проблема його типології в умовах поліпарадигмального характеру сучасної лінгвістики. На підставі аналізу організації англomовного дискурсу новин в мережі Інтернет здійснено опис його характерних ознак та структурно-семантичних особливостей функціонування.

У сучасній лінгвістиці дослідження мови може вважатися комплексним лише у випадку опису її функціонування в процесі комунікації. "Якщо попередня (статична за своєю сутністю) лінгвістика у пізнанні мови йшла від таких мовних об'єктів як текст, речення, слово або його граматична форма, то діяльна лінгвістика відштовхується від людини, її потреб, мотивів, цілей, намірів і очікувань, від її практичних та комунікативних ситуацій..." [1: 5-10].

Значне місце у дослідженнях початку ХХІ століття посідає дискурс як складна єдність мовної форми, значення і дії, що охоплює всі сфери комунікації [2] і є "новою ланкою на шляху пояснення такого складного феномена, як використання людьми природної мови" [3: 129].

Дослідження складного багатогранного феномена дискурсу, проблеми його виникнення, сприйняття та функціонування, визначення критеріїв диференціації, питання розробки теорії й типології дискурсу знаходяться в центрі уваги сучасних наукових напрямів, зокрема психолінгвістики [4: 34-35], когнітивної лінгвістики [5: 136-137; 6: 186-197; 7: 143-188], прагмалінгвістики [8: 66-78; 9], соціолінгвістики [10], етнолінгвістики [11; 12], лінгвокультурології [13; 14: 231-259] тощо.

Поняття "дискурс" використовується у різних галузях науки, у різних комунікативних сферах і, безперечно, належить до найбільш уживаних понять нашого часу. Гетерогенність поняття "дискурс", очевидно, пов'язана з його методологічним потенціалом, його здатністю поєднувати численні та різні за змістом наукові категорії і явища.

Актуальним питанням дискурсології присвячена значна кількість наукових праць відомих вітчизняних учених і лінгвістів далекого та близького зарубіжжя (див. роботи О. Бессонової, А. Белової, В. Карасика, О. Морозової, М. Полюжина, Г. Почепцова, Т. Скуратівської, І. Шевченко, Г. Яворської, Н. Арутюнової, В. Дем'янкова, Є. Кубрякової, П. Серію, Т. ван Дейка, Дж. Юл, Р. Водак, В. Дресслер та ін.).

Дискурс – поняття різнобічне [15: 12]. Його численні інтерпретації існують паралельно і доповнюють одна одну, висвітлюючи багатоаспектну сутність цього лінгвістичного феномену.

Базовим вважаємо розуміння дискурсу як мисленнєво-мовленнєвої діяльності, як сукупність процесу й результату [16], як родового поняття стосовно тексту, тобто "зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, взятий в аспекті подій; мовлення, розглянутий як цілеспрямована, соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їх свідомості (когнітивних процесах)" [5: 136-137].

У контексті нашої роботи актуальним вбачається визначення дискурсу "як такої форми використання мови в реальному (поточному) часі (on-line), що відбиває певний тип соціальної активності людини, створюється з метою конструювання особливого світу (або його образу) за допомогою його детального мовного опису і є загалом частиною процесу комунікації між людьми, що характеризується, як кожен акт комунікації, учасниками комунікації, умовами її здійснення й, звичайно ж, її цілями" [17: 525].

На особливу увагу заслуговує визначення дискурсу, запропоноване Ю. С. Степановим: "Дискурс – це "мова в мові", але представлена у вигляді особливого соціального явища; дискурс існує, насамперед, у текстах, але таких, за якими постає особлива граматики, особливий лексикон, особливі правила слововживання й синтаксису, особлива семантика і, насамкінець, особливий світ. Це можливий альтернативний світ, це використання мови для вираження особливої ментальності, а частіше – особливої ідеології" [18: 36-37].

Саме у такому форматі вважаємо за доцільне розглядати дискурс новин у всевітній електронній мережі. **Метою дослідження** є аналіз організації англomовного дискурсу новин у мережі Інтернет та опис структурно-семантичних особливостей його функціонування.

Як зазначає Г. Л. Макаров, сьогодні "не все гаразд з критеріями виділення типів дискурсу, сфер і епізодів спілкування, – не всі типології можуть пишатися логікою побудови класифікації" [19: 210]. Проблеми типології дискурсу широко досліджували науковці України та зарубіжжя (А. Д. Белова, В. І. Карасик, М. Л. Макаров, В. В. Красних, О. А. Крилова, В. В. Одинцов, Г. Кресс, Г. Лакофф та ін.). Значним внеском у розробку цього питання є робота вітчизняних лінгвістів І. С. Шевченко та

О. І. Морозової, які систематизували усі існуючі підходи та запропонували розрізняти типи дискурсу залежно від критеріїв, які покладено в основу класифікації: за критерієм і ознакою форми, за умов різних комунікативних принципів, за соціально-ситуативним параметром, за окремими ознаками адресанта і адресата, з огляду на функціональну та інформативну складову, на основі формального критерію та критерію змісту [16].

Характер функціонування сучасного суспільства обумовлюється необхідністю якісної та швидкої комунікації. Інтернет є невід'ємною частиною сучасної культури суспільства, одним з основних елементів розвитку цивілізації, який вже давно трансформувався із технічного винаходу комунікативного каналу передачі інформації у важливе соціальне явище. За даними Internet World Stats, сьогодні у світі нараховується приблизно 1,463,632,361 користувачів, 450 млн. з яких використовують англійську як мову роботи в мережі (e-language, netlingo, e-talk, geekspeak, netspeak), що зумовлює важливість аналізу особливостей функціонування електронного дискурсу у сфері використання англійської мови.

Услід за Л. Ю. Івановим ми виділяємо дискурс новин [20] як багатоплановий лінгвістичний феномен, який має інтерактивний характер, протікає в режимі реального часу, відображає усі зміни суспільного життя та реалізується в письмовій формі.

Сучасну мовну ситуацію в світі характеризують як період "технологізації" мови спілкування, що, передусім, пов'язується з активним використанням Інтернету в усіх сферах життя суспільства [21: 108-112].

Актуальність дослідження визначається не лише зростаючим інтересом до дослідження дискурсивних практик в електронному форматі, але й когнітивним та прагматичним фокусом у вивченні специфіки створення та сприйняття дискурсу новин в Інтернет-просторі.

Дослідження проводиться із врахуванням впливу соціальних факторів на мову і має на меті не лише виявити своєрідність граматичних особливостей організації Інтернет-новин, а й пояснити як різні складові комунікативного процесу (автор, адресат, мета комунікації, сфера комунікації, канал спілкування, інтенція тощо) впливають на внутрішню текстову організацію мовних одиниць різних рівнів.

Наприкінці останнього сторіччя різко змінилася соціальна роль масової комунікації: вона стала потужним фактором соціального життя, почала активно впливати на політичне життя народів, культурний розвиток окремих держав і всього світу [22].

Саме дискурсу новин (ДН), у якому суб'єкту приписується найбільш еластична соціальна роль виражати, тією чи іншою мірою, інтереси соціуму, належить домінантна роль у сучасному світі. Засоби масової інформації – це не просто провідник необхідної інформації, але й агент опосередкованого впливу на свідомість суспільства. Суть функції впливу в межах ДН полягає у тому, що ЗМІ не просто інформують адресата, а підказують йому як саме варто ставитися до предмету повідомлення, які висновки належить зробити та яких заходів вжити.

Маніпулятивний вплив є прихованим програмуванням особистого ставлення до позначуваних фактів [23; 24; 25; 26; 27]. Сила маніпуляції полягає в тому, що у людини, яка піддається дії маніпулятивного впливу, зберігається ілюзія самостійності у прийнятті рішень та виконанні дій [28: 75]. У зв'язку з цим, актуальності набуває питання регулювання суспільної думки через ЗМІ. Оскільки слово у межах масової комунікації володіє підвищеною престижністю і, як наслідок, підвищеним ступенем впливу на свідомість читача, актуальності набуває питання про відповідальність ЗМІ перед суспільством [29].

Аналіз теоретичного та практичного матеріалу дозволив визначити найсуттєвіші ознаки англомовного ДН:

1. Завдяки широкому споживанню і легкому доступу, тексти ДН здатні здійснювати вплив на масову аудиторію. Аудиторія Інтернет-сайтів інтернаціональна і в кількісному плані вона у кілька разів перевищує читацьку аудиторію друкованої преси.

2. Політична свобода англомовних країн визначає свободу слова, тобто англомовний ДН відображає стан розвитку суспільства і вільно, майже без обмежень на тематику, висвітлює найактуальніші аспекти життя.

3. З огляду на особливості сприйняття інформації в електронному комунікативному просторі, ДН формується на основі традицій друкованого типу з яскраво вираженими характеристиками інтерактивного усного дискурсу. Зміна носія інформації спричинила модифікацію ряду характеристик самого дискурсу: адресата повідомлення, каналу комунікації, контексту, способу організації мовних одиниць.

4. ДН в мережі Інтернет (порівняно з друкованими аналогами) зазнав низку змін, обумовлених гіпертекстовим форматом організації тексту, зростанням інформаційного навантаження на інтродуктивний блок та заголовок. Використання гіпертексту дозволяє щонайкраще відобразити події реального життя без обмежень. Гіперновина набуває динаміки об'єктивної реальності, одночасно

висвітлюючи усі її фрагменти в тій мірі, в якій це необхідно читачеві. Характеристики усного типу дискурсу проявляються в гіперновинах через фрагментарність всього блоку новин, можливість вибору додаткових матеріалів, нейтральність і конкретність повідомлень, а також інтерактивність в роботі електронних ЗМІ. Заголовки визначаються креативністю, прецедентністю, мовною грою.

5. Лаконічність, стислість плану вираження при зростанні ємкості плану змісту.

6. Сучасний англомовний ДН зазнав спрощення (демократизації) у формах і засобах викладення матеріалу, став ближчим до масової аудиторії, що пояснюється ринковою необхідністю задовольнити потреби споживача.

7. На сучасному етапі розвитку суспільства для англомовних країн і для більшості країн пострадянського простору притаманним є плуралізація ДН, тобто висвітлення певного явища у різних площинах, часто з полярними оцінками, залежно від поглядів журналіста, зацікавленої політичної сили, політики видавництва тощо.

8. Визначальною рисою сучасного ДН Великобританії та США є персоніфікація адресанта, що дозволяє виявити суб'єктивне ставлення автора до певної події у призмі його переконань та поглядів.

9. Жанрова і видова взаємодія призвела до певної дифузії стандартів публіцистики, появи ознак і вкраплень, що належать дискурсам за різними типологічними критеріями. Таким чином, сучасний англомовний ДН є гібридним утворенням різних типів дискурсу.

Подальше дослідження даної проблематики дасть можливість обґрунтувати теоретичну основу існування та розвитку електронних новин як особливого типу дискурсу, виявити і описати особливості функціонування англомовного ДН в мережі Інтернет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристов С. А. Коммуникативно-когнитивная лингвистика и разговорный дискурс / С. А. Аристов // Лингвистический вестник : сб. науч. трудов. – Ижевск, 1999. – Вып. I. – С. 14–16.
2. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Ван Дейк ; [пер. с англ.] / [сост. В. В. Петрова] ; под ред. В. И. Герасимова ; вступ. ст. Ю. Н. Караулова и В. В. Петрова. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О. О. Селіванова. – К. : Фітосоціоцентр, 1999. – 148 с.
4. Макаров М. Л. Языковой дискурс и психология / М. Л. Макаров // Язык и дискурс. – Тверь, 1997. – 44 с.
5. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская Энциклопедия, 1990. – 105 с.
6. Кубрякова Е. С. О контурах новой парадигмы знания в лингвистике / Е. С. Кубрякова, О. В. Александрова // Структура и семантика художественного текста. Доклады VII Междунар. конф. – М. : 1999. – 22 с.
7. Langacker R. W. Discourse in cognitive grammar / R. W. Langacker // Cognitive Linguistics. – Berlin and New York : Mouton de Gruyter, 2001. – V. 12. – № 2. – 184 p.
8. Ревзина О. Г. Дискурс и дискурсивные формации / О. Г. Ревзина // Критика и семиотика. – 2005. – Вып. 8. – С. 16–18.
9. Gumperz J. J. Discourse Strategies / J. J. Gumperz – Cambridge, 1982 ; Leech G. Principles of pragmatics. – L. : Longman, 1983. – 250 p.
10. Foucault M. Archaeology of Knowledge / M. Foucault. – N.Y. : Pantheon, 1982. – 256 p.
11. Hymes D. Foundations in sociolinguistics : an ethnographic approach / D. Hymes. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1974. – 245 p.
12. Garfinkel H. Studies in ethnomethodology / H. Garfinkel. – N.Y. : Englewood Cliffs, 1967. – 360 p.
13. Слышкин Г. Г. От текста к символу : лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г. Г. Слышкин. – М. : Academia, 2001. – 128 с.
14. Goddard C. Discourse and culture / C. Goddard, A. Wierzbicka // Discourse as Social Interaction. – London : SAGE Publications, 1997. – 190 p.
15. Белова А. Д. Понятия "стиль", "жанр", "дискурс", "текст" у сучасній лінгвістиці / А. Д. Белова // Вісник КНУ. Іноземна філологія. – 2002. – Вип. – С. 32–33.
16. Шевченко И. С. Проблема типологии дискурса / И. С. Шевченко, Е. И. Морозова // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / [под общ. ред. Шевченко И. С.]. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с.
17. Кубрякова Е. Язык и знание. Роль языка в познании мира / Е. Кубрякова. – М., 2004. – 555 с.
18. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип причинности / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца 20 века. – М. : Российская академия наук, Институт языкознания РАН, 1995. – 432 с.
19. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : ИТДГК "Гнозис", 2003– С. 85–94.
20. Иванов Л. Ю. Язык интернета : заметки лингвиста / Л. Ю. Иванов // Словарь и культура русской речи. – М. : Азбуковник, 2000. – 73 с.
21. Fairclough N. L. Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis / N. L. Fairclough // Discourse and Society. – Lnd, 1990. – 210 p.
22. Ганопольская Е. В. Свободное слово или эзопов язык? (фразеология как средство современной политической коммуникации) / Е. В. Ганопольская // Актуальные проблемы теории коммуникации. – СПб. : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 87–95.
23. Берн Э. Игры, в которые играют люди / Э. Берн. – М. : Издательство Эксмо, 2003. – 320 с.

24. Доценко Е. Л. Психология манипуляции : феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М. : ЧеРо, Издательство МГУ, 1996. – 344 с.
25. Ермаков Ю. А. Манипуляция личностью : смысл, приемы, последствия / Ю. А. Ермаков. – Екатеринбург, 1995. – 208 с.
26. Куницына В. Н. Межличностное общение : [учебник для вузов] / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. – СПб : Питер, 2001. – 544 с.
27. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии XX века / Г. Г. Почепцов. – М. : "Рефл-бук" ; К. : "Ваклер", 2000. – 352 с.
28. Битянова М. Р. Социальная психология : наука, практика и образ мыслей / М. Р. Битянова. – М. : Издательство ЭКСМО-Пресс, 2001. – 576 с.
29. Володина М. Н. Воздействующая функция языка СМИ [Электронный ресурс] / М. Н. Володина // Язык СМИ – основное средство воздействия на массовое сознание. Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования. – М. : Издательство МГУ, 2003. – Режим доступа : <http://evartist.narod.ru/text12/03.htm>.

Матеріал надійшов до редакції 07.10. 2010 р.

Матюшенко Е. Н. Особенности функционирования англоязычного новостного дискурса в сети Интернет.

Статья рассматривает доминирующие концепции определения феномена дискурса и его типологии в условиях полипарадигмального характера современной лингвистики. На основе анализа организации англоязычного новостного дискурса в сети Интернет были описаны его характерные черты и структурно-семантические особенности функционирования.

Matyushenko O. M. The Peculiar Features of News Discourse Functioning in World Wide Web.

This article deals with predominant conceptions of discourse and its typology, focusing on polyparadigmatic character of modern Linguistics. Having analyzed Internet news discourse, we described its characteristic features and structural and semantic peculiarities.